Anna Singer

Barns rätt

UPPLAGA 4

iUSTUS

Barns rätt

Fjärde upplagan

ANNA SINGER

IUSTUS
FÖRLAG

Förord

Barns rätt är i första hand avsedd att användas som lärobok för att ge en grundläggande och översiktlig orientering i den rättsliga regleringen av barns förhållande till föräldrar men också i viss mån till det omgivande samhället. Barnrätten är ett rättsområde som är ständigt rättspolitiskt aktuellt och återkommande föremål för reformer, alltid i syfte att stärka barns rättsliga ställning. Att det är fråga om ett rättsområde i ständig utveckling illustreras av att detta är den fjärde upplagan på nio år. Sedan den förra upplagan kom ut i juni 2022 har föräldrabalkens regler rörande vårdnad i FB kap. 6 genomgått vissa reformer. En helt ny socialtjänstlag är i kraft från den 1 juni 2025 och sommaren 2026 antogs en helt ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga som ersätter den tidigare lagen med särskilda bestämmelser om vård av barn och unga. Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 2027 men redogörs för i denna upplaga.

Framställningen har även i övrigt uppdaterats vad gäller praxis och litteratur. I huvudsak har ändringar före den 1 juli beaktats.

Uppsala i augusti 2026
Anna Singer

Innehåll

Förord 5

Förkortningar 7

1 Barns rätt och barnrätten 13
- 1.1 Inledning 13
- 1.2 FN:s konvention om barnets rättigheter 14
- 1.3 Internationella instrument 18
- 1.4 Barns behov och barnets bästa 22
- 1.5 Barnets vilja och barnets rätt 26
- 1.6 Barnets rättigheter 28
  - 1.6.1 Inledning 28
  - 1.6.2 Rättighetsbegreppet 29
  - 1.6.3 Två perspektiv som ska förenas 32
- 1.7 Barnperspektiv 35

2 Barns rätt till föräldrar 37
- 2.1 Inledning 37
- 2.2 Moderskap 39
- 2.3 Fastställande av barnets andra förälder 42
  - 2.3.1 Inledning 42
  - 2.3.2 Faderskaps- respektive föräldraskapspresumtionen 43
  - 2.3.3 Faderskaps- eller föräldraskapsbekräftelse 49
  - 2.3.4 Faderskap eller föräldraskap genom domstols beslut 52
  - 2.3.5 DNA-analys och lagen om rättsgenetisk undersökning 56

2.4 Assisterad befruktning 58
2.4.1 Inledning 58
2.4.2 Regleringens bakgrund 59
2.4.3 Förutsättningar för assisterad befruktning 61
2.4.4 Närmare om fastställande av rättsligt föräldraskap efter assisterad befruktning 64
2.4.5 Närmare om samtycke till assisterad befruktning 68
2.4.6 Fastställande av föräldraskap efter surrogatarrangemang i utlandet 71
2.5 Adoption 75
2.5.1 Inledning 75
2.5.2 Förutsättningar för adoption 79
2.5.3 Samtycken till adoption 81
2.5.4 Lämplighetsbedömning 84
2.5.5 Internationella adoptioner 87
2.6 Föräldraskapets rättsverkningar 88
2.6.1 Arvsrätt 88
2.6.2 Namn 91
2.6.3 Medborgarskap 93

3 Barns rätt till omvårdnad 96
3.1 Inledning 96
3.2 Vårdnadsansvarets innebörd 97
3.3 Barnets egen bestämmanderätt inom ramen för vårdnaden 103
3.4 Vårdnadshavare 106
3.4.1 Föräldrar som vårdnadshavare 106
3.4.2 Särskilt förordnad vårdnadshavare 108
3.5 Tvister om vårdnad, boende och umgänge 113
3.5.1 Inledning 113
3.5.2 Barnets bästa vid vårdnadsrelaterade avgöranden 114
3.5.3 Tvister om vårdnadsansvaret 123
3.5.4 Barnets boende 128
3.5.5 Tvister om umgängesrätt 132
3.6 Handläggningen av vårdnadstvister 138
3.6.1 Inledning 138
3.6.2 Obligatoriska informationssamtal 138
3.6.3 Samarbetssamtal 139
3.6.4 Avtal om vårdnadsfrågor 141
3.6.5 Samförståndslösningar i domstol 141

3.6.6 Domstolens utredning 143
3.6.7 Dom i vårdnadsmål 145
3.6.8 Verkställighet 147
3.7 Socialnämndens ansvar för barns omsorg 148
3.7.1 Inledning 148
3.7.2 Barnets bästa ska vara vägledande 151
3.7.3 Insatser för barn enligt socialtjänstlagen 152
3.7.4 Insatser för barn enligt lag om omhändertagande för vård av barn och unga 155
3.7.5 Anmälningsplikt och utredningsskyldighet 160

4 Barns rätt till försörjning 162
4.1 Underhåll 162
4.1.1 Inledning – Barn har rätt till skälig levnadsstandard 162
4.1.2 Föräldrars underhållsskyldighet 165
4.1.3 Beräkning av underhållsbidrag enligt FB 7:1 166
4.1.4 Justering av underhållsbeloppet 168
4.1.5 Underhållsbidrag vid växelvist boende 170
4.2 Underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken 173
4.2.1 Rätten till underhållsstöd 173
4.2.2 Återbetalningsskyldighet för utbetalat underhållsstöd 175
4.3 Förhållandet mellan underhållsbidrag och underhållsstöd 177

5 Barns rätt till skydd för sina tillgångar 181
5.1 Inledning 181
5.2 Några begrepp inom förmynderskapsrätten 183
5.3 Barns förmyndare 185
5.4 Barns egen rättshandlingsförmåga i ekonomiska frågor 187
5.4.1 Barns rättshandlingsförmåga på grund av lag eller villkor 187
5.4.2 Rättshandlingsförmåga med förmyndarens samtycke 190
5.4.3 Verkan av ogiltighet 192
5.5 Förmyndarens uppgifter 193
5.5.1 Förvalta barnets egendom 193
5.5.2 Företräda barnet 197
5.6 Kontroll av förmyndare 199
5.7 God man för ensamkommande barn 201

Källförteckning 203
Offentligt tryck 203
Propositioner 203
Betänkanden 206
Riksdagsmotioner 206
Direktiv 206
Statens offentliga utredningar 206
Departementspromemorior 207
Annat myndighetstryck 208
Litteratur 211
Övriga internetkällor 213
Rättsfall 214
Högsta domstolen (NJA) 214
Högsta förvaltningsdomstolen (RÅ/HFD) 214
Hovrätterna 214
Justitieombudsmannen 215
Europadomstolen 215

Sakregister 217